

Discussierubriek

De Methode De Hond

door H. 't Hart

Het voorspellen van verkiezingsuitslagen is al vele jaren een geliefkoosde bezigheid. Opinieonderzoek door middel van enquêtes heeft er zo niet zijn ontstaan, dan toch zijn populariteit aan te danken ('t Hart, 1972). Successtories worden afgewisseld door misers. Telkens weer laaien heftige discussies op over de waarde van peilingen naar de politieke voorkeur, over de bedoelingen van de peilers, over mogelijke manipulatie, bijv. door het suggereren van een nek-aan-nek race, over de invloed die op de verkiezingen zelf uitgaat: het bandwagon effect en het underdog effect en de laatste jaren over de relevantie ervan in het licht van de vraag of verkiezingen in het politieke proces nog wel belangrijk zijn. Iets nieuws op het gebied van dit soort peilingen, in combinatie met uitslagen die voor sommigen als een verrassing aankomen en gedragen door een behoorlijke publiciteit, vermag ook nu nog de discussie gaande te houden. En dat is wat de "methode De Hond" heeft gedaan. Hieronder zal ik aan deze methode enige aandacht besteden aan de hand van 4 publikaties (De Hond, 1976, 1, 2 en 3, 1977).

Opinieonderzoekers zijn tegenwoordig wel zo verstandig om te zeggen dat zij wel de politieke voorkeur trachten vast te stellen maar geen voorspelling doen van de verkiezingsuitslag. Ook De Hond doet dat. Er zijn drie redenen daarvoor: ten eerste, stemmen is wat anders dan het meedelen van de partijvoorkeur aan een enquêteur; ten tweede, er is een tijdsverschil tussen enquête en verkiezing; ten derde, de verzameling informanten in een enquête is iets anders dan de verzameling van Nederlandse kiezers. Dat moge waar zijn, indien men in een enquête de vraag stelt: "Op welke partij zou u stemmen als er vandaag verkiezingen zouden zijn?" dan kun je ook

niet volhouden dat peiling en verkiezingen volstrekt verschillende dingen zijn. Bovendien, wat voor zin zouden peilingen van de politiek voorkeur hebben als zij in geen enkel verband zouden staan met de politieke voorkeur zoals die in werkelijke verkiezingen tot uitdrukking zou komen? M.a.w. de werkelijke verkiezingen zijn wel degelijk de maatstaf waartegen de peilingen kunnen en moeten worden geëvalueerd. Dat doet De hond ondanks zijn eerdere verklaring dan ook nadrukkelijk. Niet het tijdsverschil is daarbij de handicap. Het gaat er immers juist om het verloop van de politieke voorkeur tussen de werkelijke verkiezingen vast te stellen? Noch behoort een handicap te zijn, de selectie van informanten. Een behoorlijk onderzoeksbureau zal er naar streven een voor het kiezersvolk representatieve steekproef samen te stellen. Het is wat dat betreft jammer dat het NIPO, dat de gegevens verzamelt, waarop de Hond zijn analyses baseert, niet wat zorgvuldiger te werk gaat. Met name het niet herbezoeken van non-respondenten kan leiden tot belangrijke afwijkingen. De Hond (1976, 2, p. 5) verklaart dat een betere procedure wat dat betreft kostenverhogend zou werken. Dat betwijfel ik. Kish & Hess (1959) hebben een methode ontwikkeld om bij elke volgende enquête de non-respondenten van de voorgaande mee te nemen in de steekproef. Bij weekpeilingen is dat een betrekkelijk eenvoudige zaak. De enige belangrijke bron van systematische verschillen behoeft dus slechts te zijn het verschil tussen het geven van antwoorden in een enquêtesituatie en het roodmaken van een hokje in het stembureau. Een deel van die verschillen kan wellicht worden weggenomen door de zg. "secret ballot" methode (anonieme invulling van enquêteformulieren) waarmee ook in ons land met enig succes is geëxperimenteerd. Maar het blijft natuurlijk zo dat in beide situaties andere gedragsdeterminanten een rol kunnen spelen.

Wat De Hond nu heeft gedaan is proberen zowel een aantal toevallige als een aantal systematische fouten in de uitslagen van de weekpeilingen te corrigeren. Norm daarbij is de uitslag van de laatst gehouden verkiezingen. Wat dat betreft heeft De Hond de vraagstelling niet mee, gevraagd werd nl. naar het stemgedrag bij de "laatste verkiezingen". Dat houdt ook in de gemeenteraadsverkiezingen met alle lokale partijtjes die daarbij horen. Een ander probleem vormen natuurlijk de nieuwe kiezers, die zich een normering onttrekken. De Hond beschouwt ze kennelijk evenals de niet-stemmers, de blanco-stemmers en degenen die hun stemgedrag niet meer weten of willen meedelen als "missing data". Wellicht dat op basis van wat bekend is over deze categorieën ook voor hen schattingen kunnen worden gemaakt.

Nu is op zichzelf een correctie op basis van een vergelijking tussen uitslag van de verkiezingen zelf en de benadering daarvan die men krijgt op basis van een enquête niets nieuws. Wat nieuw is, is dat De Hond de systematische afwijking tussen enquête en werkelijke uitslag, die direct na de verkiezingen optreedt, losmaakt van de vertekening die in de loop van de tijd optreedt omdat de geënquêteerden niet meer weten of willen weten wat ze gestemd hebben en een andere partij opgeven. Hij corrigeert op basis van het eerste maar niet op basis van het tweede. Die verschuiving kan nl. het gevolg zijn van de veranderingen in de politieke voorkeur die inmiddels zijn opgetreden. Wel corrigeert hij voor fluctuaties per week, nl. door de uitslag te iken op het voortschrijdend gemiddelde over 16 weken. Op zichzelf een gezond principe. Dat heeft echter wel tot gevolg dat men eigenlijk de situatie van zo'n 8 weken tevoren beschrijft (Van der Eijk, 1976). Beter ware het wellicht te proberen gewogen voortschrijdende gemiddelden te berekenen. Een ander gevolg van het gebruik van voortschrijdende gemiddelden is het optreden van auto-correlaties (Van der Eijk, 1976, p. 41 e.v.). Dit tast de betrouwbaarheid van de resultaten aan.

Getoetst moet worden of de reeks van voortschrijdende gemiddelden niet gebaseerd is op een random reeks. Nog een extra beveiliging tegen toevallige afwijkingen is ingebouwd doordat De Hond niet de weekpeilingen afzonderlijk gebruikt voor zijn beschrijving van het verloop van de politieke voorkeur, maar geaggregeerde gegevens per maand. Ook hier treedt een auto-correlatie effect op (Van der Eijk, 1976, p. 43). Opnieuw heeft dit een verhoging van de variantie en dus vermindering van de betrouwbaarheid tot gevolg: de effectieve steekproefgrootte is niet 4 x zo groot als die voor de wekelijkse peilingen.

Samenvattend kan het volgende worden opgemerkt:

Op zichzelf hanteert De Hond twee gezonde principes:

- a. opsplitsing van een systematisch verschil tussen uitslag van de weekpeiling en de laatste verkiezing enerzijds en de veranderingen die zich in de loop van de tijd ook in de antwoorden op de vraag wat men gestemd heeft voordoen, anderzijds; correctie alleen op basis van het eerste;
- b. corrigeren op toevallige verschillen die zich van week tot week voordoen.

Wel zijn verschillende verfijningen mogelijk:

1. in de steekproef: met name een betere behandeling van de non response
2. in de vraagstelling: met name door specifieker te vragen naar het stemgedrag bij de laatste kamerverkiezingen en het gebruik van "secret ballot" techniek
3. in de behandeling van de missing data: door een analyse van mogelijk stemgedrag van bij de laatste verkiezingen niet-stemmers, blanco stemmers, mensen die zeggen niet meer te weten wat zij gestemd hebben en nieuwe kiezers
4. in de toepassing van meer geavanceerde analyse-technieken gebruikelijk in de analyse van tijdreeksen.

Literatuur

- Eijk, C. van der, 1976, Notities over de analyse van tijdreeksen, Amsterdam
- Hart, H. 't, 1972, Interviewmoeheid en twijfels over het enquête-onderzoek. In: Sociologische Gids 19:4, pp. 249-257
- Hond, M. de, 1976 1, De methode toegelicht, Amsterdam
- Idem 1976 2, De meting van politieke voorkeur, een methode tot vermindering van fouten, Amsterdam
- Idem 1976 3, idem. In: Intermediair 53, pp. 21 e.v.
- Idem 1977, Antwoord op de kritiek van Foppen. Te verschijnen in: Acta Politica
- Kish, L. & Hess, I, 1959, A replacement procedure for reducing the bias of nonresponse. In: The American Statistician 13:4, pp. 17-19